

Riktlinjer för bistånd till boende inom socialtjänstens ansvarsområde

Antagna av social- och arbetsmarknadsnämnden
den 19 december 2017, § 135
gäller från och med den 1 januari 2018

Titel: Riktlinjer för bistånd till boende inom socialtjänstens ansvarsområde

Författare: Social- och arbetsmarknadsnämnden

Omslagsbild: Lars Lisasson

Grafisk form: ETC Kommunikation AB

Tryckeri: Modin

ISBN: [\[Klicka här och skriv\]](#)

© Sundbybergs stad

Östra Madenvägen 4 · 172 92 Sundbyberg

08-706 80 00 · info@sundbyberg.se · www.sundbyberg.se

Innehåll

1	Inledning	5
2	Riktlinjernas syfte	6
2.1	Lagar och förkortningar som förekommer i riktlinjerna	6
3	Principer och ledord	7
3.1	Helhetssyn och individuell behovsbedömning	7
3.2	Barnperspektivet, barnkonsekvensanalyser och föräldraskap	7
3.3	Den enskildes ansvar	7
3.4	Skälig levnadsnivå	7
3.5	Samverkan	8
4	Ansvarig kommun enligt SoL	9
4.1	Huvudregel	9
4.2	Undantag	9
5	Boendeansvaret enligt SoL	11
5.1	Lagstadgad skyldighet enligt SoL – bostad med särskild service, särskilda boenden för äldre, familjehem, HVB och stödboende	11
5.2	Generell och ej uttryckligen lagstadgad rätt till bostad enligt 4 kap 1 § SoL	12
5.2.1	Prejudicerande domar som förklarar tolkningen av kraven för, den ej uttryckligen lagstadgade, rätten till bostad i 4 kap 1 § SoL.....	12
5.2.2	Målgrupperna för, den ej uttryckligen lagstadgade, rätten till bostad enligt 4 kap 1 § SoL	13
5.2.3	De olika bostadsinsatserna i Sundbybergs stad som kan beviljas inom ramen för, den ej uttryckligen lagstadgade, rätten till bostad enligt 4 kap 1 § SoL	14
5.3	Speciella omständigheter 4 kap 1 § SoL	16
5.3.1	Tak över huvudet (akuta situationer) – målgrupp och förutsättningar	16
5.4	Bostadsinsats som gäller utöver skyldighet, bistånd enligt 4 kap 2 § SoL	17
5.4.1	Försökslägenhet – målgrupper och förutsättningar	17
6	Ansvar för bostäder till asylsökande och nyanlända	19
6.1	Asylsökande vuxna	19
6.2	Asylsökande barn (under 18 år) som anländer med vårdnadshavare	19
6.3	Asylsökande ensamkommande barn (under 18 år)	19
6.4	Asylsökande föräldrar som anländer när asylsökande (ensamkommande) barn (under 18 år) redan har anlänt tidigare	20
6.5	Nyanlända vuxna	20
6.6	Ensamkommande barn som får uppehållstillstånd	20
6.7	Föräldrar som får uppehållstillstånd när barnet befinner sig i landet och har uppehållstillstånd	21

1 Inledning

Bristen på bostäder medför att grupper av individer har svårt att på egen hand få en bostad på den ordinarie bostadsmarknaden. Detta har bidragit till att allt fler bostadslösa personer vänder sig till socialtjänsten för att få hjälp med att finna en bostad eller för att få en bostad.

Social- och arbetsmarknadsnämnden har ansvar för att stödja enskilda individer, grupper och familjer som har särskilda behov av stöd och hjälp. Socialtjänsten har dock inte ansvar för att tillgodose behov av bostad som beror på allmän bostadsbrist, utan det åligger den enskilde att själv ansvara för sin boendesituation. Endast i undantagsfall har socialtjänsten en skyldighet att bistå enskilda personer med boendeinsatser. Boendeinsatser kan bestå av olika former av boenden såsom boende med stöd (stödboende), skyddat boende (vård i nära relationer), tillfälligt boende, hjälp med bostad i form av träningslägenhet eller försökslägenhet (kallades tidigare för socialt kontrakt) eller tidsbegränsat tillfälligt boende vid akuta situationer.

Dessa riktlinjer beskriver förutsättningarna för rätt till bostad enligt socialtjänstlagen, (2001:453), (SoL). Riktlinjerna redogör även för kommunens ansvar för att ordna boende åt nyanlända som anvisats enligt lag om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning (2016:38) och innehåller en översiktlig genomgång av målgrupper och vilken myndighet som har bostadsansvaret i olika situationer. Boendesituationen för medborgare inom EES-området berörs inte i detta dokument.

2 Riktlinjernas syfte

Avsikten med dessa riktlinjer är att vara ett hjälpmedel i bedömningen för rätten till bistånd avseende boende för enskilda individer som är bosatta i Sundbybergs stad. Ett annat syfte som riktlinjerna har är att skapa ett enhetligt synsätt vid utredning och bedömning så att enskildas ansökningar om bistånd till bostad behandlas på ett likartat och rättssäkert sätt.

Enskildas behov ska vara avgörande vid bedömningar samtidigt som kommunens befintliga resurser ska tillvaratas på bästa sätt. Riktlinjerna utgör dels ett förtydligande av gällande rätt (lag, förarbeten och rättspraxis), dels i förekommande fall en beskrivning över vilka förutsättningar som nämnden anser ska gälla för rätt till vissa av bistånden. Riktlinjerna beskriver under vilka förutsättningar som enskilda kan beviljas bistånd till boende samt preciserar de målgrupper som kan beviljas insatser.

Riktlinjerna innebär inte någon inskränkning i den enskildes rätt få en individuell prövning av sin ansökan. De är därför vägledande och gäller inte utan undantag.

2.1 Lagar, förordningar och förkortningar som förekommer i riktlinjerna

Socialtjänstlag (2001:453), SoL

Lag (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning; bosättningslagen

Högsta förvaltningsdomstolen, HFD – före den 1 januari 2011 Regeringsrätten – är den högsta allmänna förvaltningsdomstolen i Sverige

Regeringsrättens årsbok, RÅ

3 Principer och ledord

3.1 Helhetssyn och individuell behovsbedömning

Rätten till bistånd bygger på en individuell behovsbedömning. Bedömningen ska präglas av ett helhetsperspektiv på den enskildes eller hushållets totala situation. Frågor om boende ska inte ses isolerade från personens eller familjens övriga livssituation.

En individuell behovsbedömning innebär att den enskildes rätt till bistånd ska utgå ifrån hans eller hennes förmåga och behov. Att socialtjänstens insatser är individuellt anpassade är en förutsättning för att socialtjänsten ska kunna arbeta mot målet att frigöra och förstärka den enskildes egen förmåga.

Socialtjänstens bistånd ska vara förenat med krav på den enskilda individen, kraven ska i varje enskilt fall anpassas efter individens förutsättningar. Hänsyn ska även tas till den enskildes integritet och självbestämmande. Därför ska insatserna anpassas efter den aktuella situationen och med beaktande av den enskildes förutsättningar.

3.2 Barnperspektivet, barnkonsekvensanalyser och föräldraskap

Enligt 1 kap 2 § SoL ska barnets bästa särskilt beaktas vid åtgärder som rör barn. Som ett led i skyldigheten att beakta barnets bästa bör därför, i alla utredningar som rör barnfamiljers behov av bostad, särskilt beaktande tas kring vilka följder olika beslut får för barnet (som barn räknas personer under 18 år). Dessa effekter ska dokumenteras och tas med i beslutsunderlaget i form av en barnkonsekvensanalys. Syftet med barnkonsekvensanalysen är att säkerställa att barnperspektivet beaktas inom ramen för beslutsunderlaget.

I sammanhanget kan det vidare understrykas att ett föräldraskap i sig inte utgör en rätt till bistånd i form av bostad. Det avgörande kan istället sägas vara föräldrarnas vidtagna åtgärder, deras förmågor, deras behov och om de har några speciella svårigheter. En sammantagen bedömning ska dock alltid göras av de relevanta omständigheter (där en barnkonsekvensanalys kan vara just en sådan relevant omständighet) som föreligger i det enskilda fallet.

3.3 Den enskildes ansvar

För att bistånd i form av bostad ska kunna beviljas måste det finnas ett biståndsbehov. Det måste stå klart att behovet inte kan tillgodoses av den enskilde själv eller på annat sätt. När den enskilde kontaktar socialtjänsten för att ansöka om bistånd till boende är det därför viktigt att den enskilde kan redogöra för vad denne gjort för att på egen hand försöka lösa sin bostadssituation.

3.4 Skälig levnadsnivå

Av 4 kap 1 § SoL framgår att den enskilde genom biståndet ska tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Vad som utgör skälig levnadsnivå måste bedömas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet och kan variera mellan olika individer och över tid. Skälig levnadsnivå ska tillförsäkra den enskilde en viss miniminivå för insatsen och täcka de mest

grundläggande behoven. När det gäller bistånd som beviljas enligt 4 kap 2 § SoL finns inget krav på att biståndet ska tillförsäkra den enskilde en skälig levnadsnivå.

3.5 Samverkan

Samverkan är centralt för social- och arbetsmarknadsnämndens verksamheter, såväl intern som extern samverkan. Detta för att skapa en helhetssyn kring den enskildes situation samt hur och av vem behoven bäst kan tillgodoses. All extern samverkan förutsätter den enskildes samtycke.

4 Ansvarig kommun enligt SoL

I samband med att ett ärende aktualiseras enligt SoL i Sundbyberg ska en bedömning göras om Sundbybergs stad är att anse som ansvarig kommun. Reglerna om ansvarig kommun återfinns främst i 2 a kap 1-5 §§ SoL.

4.1 Huvudregel

Om det inte går att fastställa någon annan kommun som ansvarig är det ytterst den kommun där den enskilde vistas (fysiskt befinner sig) som är ansvarig kommun. Om det däremot går att fastställa att en annan kommun än vistelsekommunen är ansvarig har vistelsekommunen enbart ansvar för akuta insatser. I samtliga fall där det är oklart vilken kommun som är eller borde vara ansvarig är det följaktligen vistelsekommunen som har fullt ansvar för den enskilde fram till att det har fastställts att en annan kommun är ansvarig.

Om den enskilde är bosatt i en annan kommun än vistelsekommunen ansvarar denna bosättningskommun för det stöd och den hjälp som den enskilde behöver. Med bosättningskommun avses den kommun där den enskilde är stadigvarande bosatt. Om den enskilde har sin stadigvarande dygnsvila i en kommun men ändå har en starkare anknytning till annan kommun ska denna andra kommun anses vara bosättningskommun (och därmed ansvarig kommun), exempel på detta kan vara när en person ofta flyttar mellan olika kommuner. Om den enskilde saknar stadigvarande bostad ska personens bosättningskommun anses vara den kommun som hon eller han har sin starkaste anknytning till (och följaktligen den kommun som är ansvarig). Vid en bedömning om till vilken kommun en hemlös person har sin starkaste anknytning kan bland annat beaktas var personen har sitt sociala nätverk, den enskildes egen uppfattning om vilken kommun han eller hon tillhör, var personen har sin sysselsättning samt i vilken kommun som personen utför fritidsaktiviteter.

Det faktum att en person flyttar från en kommun till en annan behöver inte innebära att ansvaret går över till den nya kommunen. Om den enskilde har för avsikt att stadigvarande bosätta sig i den nya kommunen övergår ansvaret till den nya kommunen men om den enskilde har en tydligt uttalad och trovärdig avsikt att återvända till den första kommunen kan ansvaret, i vissa fall, inte anses gå över till den nya kommunen. En bedömning ska dock göras i varje enskilt fall och i vissa situationer kan den enskilde uttala att hon eller han har för avsikt att återvända samtidigt som lång tid har förflutit sedan personen lämnade kommunen, i dylika fall kan det anses att ansvaret har gått över till den nya kommunen fastän den enskildes uttalade avsikt har varit att återvända.

4.2 Undantag

Reglerna om vistelse- och bosättningskommuns ansvar gäller inte när en kommun, med anledning av ett beslut om boendeinsats, har placerat den enskilde i en annan kommun. I dessa situationer behåller den placerande kommunen det fulla ansvaret (fastän personen de facto är bosatt i placeringskommunen) under placeringstiden.

Reglerna om vistelse- och bosättningskommuns ansvar gäller inte heller i situationer som avser stöd och hjälp till den enskilde under kriminalvård i anstalt, under vårdvistelse på

sjukvårdsinrättning samt vid avslutningen av dessa typer av vistelser (exempelvis vårdplaneringar och utskrivningar från fängelse). I dessa situationer är det alltid folkbokföringskommunen som är ansvarig kommun.

5 Boendeansvaret enligt SoL

När det gäller socialtjänstens boendeansvar i kommunen kan det konstateras att det finns ålagda skyldigheter som följer av lag och rättspraxis samt att det även kan följa skyldigheter av att nämnden har antagit regler som gäller utöver den lagstadgade skyldigheten i 4 kap 1 § SoL. Nämndens antagna regler beslutas då enligt 4 kap 2 § SoL. Utöver detta finns det också, med stöd av annan lagstiftning, ålagda skyldigheter för kommunen att erbjuda bostad till vissa målgrupper, exempelvis till nyanlända som har anvisats till kommunen enligt bosättningslagen. Detta är dock ett ansvar för kommunen och inte specifikt för socialtjänsten. I Sundbybergs stad ansvarar samma nämnd (social- och arbetsmarknadsnämnden) både för socialtjänsten och för erbjudandet av bostäder till nyanlända i enlighet med bosättningslagen. I det följande kapitlet kommer en beskrivning att ges över de rättsliga förutsättningarna kring bistånd för olika typer av bostäder eller boenden enligt SoL. I det nästkommande kapitlet beskrivs skyldigheten att erbjuda bostäder till nyanlända enligt bosättningslagen.

5.1 Lagstadgad skyldighet enligt SoL – bostad med särskild service, särskilda boenden för äldre, familjehem, HVB och stödboende

Av 4 kap 1 § SoL framgår att den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning och för sin livsföring i övrigt. Biståndet ska tillförsäkra den enskilde en skälig levnadsnivå. I 5 kap 7 § SoL stipuleras bland annat att kommunen ska inrätta bostäder med särskild service för dem som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring och behöver ett sådant boende. Av ovan nämnda bestämmelser följer att nämnden har en skyldighet att erbjuda bostad med särskild service till personer med omfattande funktionsnedsättningar när dessa personer, efter ansökan, har genomgått en behovsbedömning enligt 4 kap 1 § SoL och slutligen har bedömts uppfylla förutsättningarna. Rätten till denna typ av bostäder beror dock inte på om personen är hemlös eller inte; rätten beror på om personen har en omfattande funktionsnedsättning och därför är i behov av bostad med särskild service. Denna typ av bostad är en lagstadgad skyldighet som nämnden har när förutsättningarna i det enskilda fallet är uppfyllda. Kommunen har en, i princip, identisk skyldighet vad avser äldre personer. Detta framgår av 5 kap 5 § SoL där det anges att kommunen ska inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd.

Utöver dessa två bestämmelser kan också nämnas att det i 6 kap 1 § SoL även uppställs en skyldighet att tillhandhålla familjehem, HVB och stödboende. Dessa bistånd har dock en mer specifik karaktär och vänder sig främst till barn och unga samt till personer med missbruksproblematik som behöver vård under en begränsad period.

Bistånden som beskrivs under denna rubrik är de enda där det uttryckligen framgår av lagtext att det föreligger en skyldighet för ansvarig nämnd att bevilja och verkställa specifika boendeinsatser (varav de som uppräknas i 6 kap 1 § SoL inte på samma sätt kan räknas som en bostad i den bemärkelse som denna framställning har till syfte att beskriva).

5.2 Generell och ej uttryckligen lagstadgad rätt till bostad enligt 4 kap 1 § SoL

Bistandsrätten, såsom den uppställs i 4 kap 1 § SoL, anlägger inga begränsningar av om vad man kan ansöka. Den enskilde kan därför exempelvis ansöka om bistånd i form av tillfälligt boende. En prövning ska då göras om den enskilde har behov av biståndet, om den enskilde inte kan tillgodose behovet själv eller på annat sätt samt om den enskilde behöver biståndet för att tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Till skillnad från den lagstadgade rätten till bostad med särskild service för funktionsnedsatta och äldreboende för äldre personer finns det ingen uttrycklig lagtext som beskriver hur de nämnda generella kraven i 4 kap 1 § SoL ska tolkas. Däremot har det i prejudicerande rättspraxis utvecklats kriterier som tjänar som underlag i tolkningen av kraven som uppställs i 4 kap 1 § SoL.

5.2.1 Prejudicerande domar som förklarar tolkningen av kraven för, den ej uttryckligen lagstadgade, rätten till bostad i 4 kap 1 § SoL

Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) har, i rättsfallen RÅ 1990 ref 119 och RÅ 2004 ref 130, fastslagit att det åligger den enskilde att styrka att följande samtliga förutsättningar är uppfyllda.

- Den enskilde är helt bostadslös, d.v.s. saknar tak över huvudet och har speciella svårigheter att på egen hand skaffa bostad (detta är alltså HFD:s syn på hur rekvisitet behov i 4 kap 1 § SoL ska tolkas).
- Den enskilde tillhör en socialt utsatt grupp som behöver särskild hjälp med att få eller behålla en bostad (även detta är HFD:s syn på hur rekvisitet behov i 4 kap 1 § SoL ska tolkas).
- Den enskilde ska, efter sin förmåga, ha tagit eget ansvar för sin boendesituation (detta är HFD:s syn på hur rekvisiten kan inte tillgodose [behovet] själv eller på annat sätt ska tolkas).

Helt bostadslös innebär att den enskilde vid tidpunkten för ansökan om bistånd måste vara kvalificerat bostadslös, vilket innebär att sakna tak över huvudet eller att vistas på ett institutions- eller kategoriboende. Socialstyrelsen har upprättat en definition av det närliggande begreppet hemlöshet.

1. Akut hemlöshet. En person är hänvisad till akutboende, härbärke, jourboende eller sover utomhus.

2. Institutionsboende eller kategoriboende. En person är intagen eller inskriven på kriminalvårdsanstalt, behandlingsenhet eller stödboende inom socialtjänst, landsting eller privat vårdgivare, hem för vård och boende (HVB) eller statens institutionsboende (SIS) och planeras att skrivas ut men har inte någon bostad ordnad inför utskrivningen eller avflyttningen. Även personer som skulle ha skrivits ut men som är kvar på grund av att de inte har någon egen bostad ordnad räknas till denna punkt.

3. Mer långsiktiga boendelösningar. En person bor i en av kommunen ordnad boendelösning, till exempel i tränings- eller försökslägenhet då personen inte får tillgång till den ordinarie bostadsmarknaden. Det handlar om boendelösningar med någon form av hyresavtal där boendet är förenat med tillsyn och eller särskilda villkor och regler.

4. Eget ordnat kortsiktigt boende. En person bor tillfälligt och utan kontrakt hos vänner, bekanta, familj eller släktingar eller har ett tillfälligt inneboende- eller andrahandskontrakt.

Socialstyrelsens (ej bindande) definition av begreppet hemlöshet är således bredare än HFD:s definition av att vara helt bostadslös. Endast punkt 1 och punkt 2 i Socialstyrelsens definition av hemlöshet motsvarar HFD:s definition av att vara helt bostadslös. Detta innebär att det, i dagsläget, endast är personer som befinner sig i punkt 1 eller i punkt 2 som kan inkluderas i tolkningen om personen är att betrakta som helt bostadslös (för rätt till bostad enligt SoL). Personer som inkluderas i punkt 3 eller punkt 4 kan enligt gällande praxis inte anses vara helt bostadslösa och har följaktligen ej rätt att erhålla bostad enligt SoL.

Av nämnda rättsfall framgår vidare att det krävs att personen har dokumenterade speciella svårigheter att på egen hand skaffa eller behålla en bostad. Allmänna svårigheter är inte tillräckligt. Med allmänna svårigheter kan bland annat avses unga vuxna som är på väg att flytta hemifrån, personer som skiljer sig, personer som inte behärskar svenska språket, personer som lever i trångbodda förhållanden, samt personer som lider av psykisk ohälsa men inte har så stora svårigheter att de omfattas av andra förmåner eller rättigheter (exempelvis bostad med särskild service enligt 5 kap § 7 SoL). Om man inte kan möta de krav som allmänt uppställs av hyresvärdar för att bli godkänd som hyresgäst (fast anställning, inkomst, referenser osv) innebär detta inte att rekvisitet speciella svårigheter är uppfyllt. Föräldrar till (tidigare) ensamkommande barn kan precis som andra kommuninvånare, på grund av bristen på bostäder ha svårigheter att på egen hand skaffa bostad, detta innebär dock inte att de generellt sett kan anses tillhöra gruppen med speciella svårigheter. För att ha dokumenterade speciella svårigheter förutsätts att personen tillhör en socialt utsatt grupp som saknar förmåga att själv skaffa en bostad och som har stora svårigheter att bli godkänd som hyresgäst på den ordinarie bostadsmarknaden på grund av detta. Personer som på grund av sociala, ekonomiska eller medicinska skäl inte förmår söka bostad själv och har svårt att bli godkända som hyresgäster på den reguljära bostadsmarknaden kan tillhöra en sådan socialt utsatt grupp som behöver hjälp med att få eller behålla en bostad. En redovisning över de målgrupper som anses innefattas i begreppet socialt utsatt grupp kommer att presenteras nedan under rubriken 5.2.2.

Utöver ovan nämnda prejudicerande domar från HFD kan också nämnas att det i domar från underinstanserna framgår att personer inte bara måste försöka lösa sin bostadssituation genom att söka bostad i hemkommunen. Den enskilde måste även söka bostäder i länet, regionen och i förekommande fall inom ett ännu större geografiskt område än så. Det är dock viktigt att poängtera att en individuell bedömning alltid ska göras, inte bara angående den enskildes egen förmåga utan även kring rimligheten att den enskilde, i vissa fall, inte söker bostäder inom ett mycket stort geografiskt område.

5.2.2 Målgrupperna för, den ej uttryckligen lagstadgade, rätten till bostad enligt 4 kap 1 § SoL

Nedan beskrivs de målgrupper som enligt rättspraxis kan innefattas i begreppet socialt utsatt grupp. Eftersom en individuell bedömning alltid ska göras och då praxis inte fullt ut

täcker alla tänkbara situationer och typer av problematik som kan föreligga är det viktigt att understryka att beskrivningen nedan inte är uttömmande. Som framgår av praxis räcker det inte heller att enbart tillhöra någon av dessa socialt utsatta grupper, man måste också befinna sig (eller hamna i) en situation som helt bostadslös och man måste också, efter egen förmåga, ha tagit ansvar för att själv försökt ha löst sin bostadssituation.

Unga vuxna med särskilda skäl att flytta hemifrån

I vissa mycket speciella fall där det föreligger allvarlig social problematik i hemmet kan unga som har fyllt 18 år ha rätt till bistånd för att flytta hemifrån. Detta förutsätter att socialtjänsten inte har lyckats komma till rätta med problemen genom annat stöd.

Familjehemsplacerade ungdomar som har fyllt 18 år

Enligt praxis har socialtjänsten ett ansvar för de ungdomar som familjehemsplacerats. När dessa ungdomar har fyllt 18 år kan den unge vuxne, undantagsvis, i vissa fall och när alla andra möjligheter har uttömts bedömas ingå i begreppet socialt utsatt grupp.

Personer med missbruksproblem

Socialtjänsten ska stödja personer med missbruksproblematik så att de får stöd att komma ifrån missbruket. Personer med missbruksproblematik kan ingå i gruppen socialt utsatt grupp.

Skuldsatta personer

Personer med stora skulder, särskilt hyresskulder, som dessutom har betalningsanmärkningar och saknar någon som kan gå i borgen för dem kan omfattas av begreppet socialt utsatt grupp. Vid den individuella bedömningen är det kombinationen av olika svårigheter som är avgörande. Vanligtvis krävs att den enskilde har annan social problematik och eller hemmavarande barn (under 18 år).

Personer som har avslutat fängelsestraff

Personer som är folkbokförda i Sundbybergs stad och har avslutat fängelsestraff kan ingå i begreppet socialt utsatt grupp. En rätt till bostad medför då att bostaden utgör en del i rehabiliteringsprocessen för att minska risken för återfall i kriminalitet.

Brottsoffer och personer som har utsatts för våld i nära relationer

Här avses främst personer som kan ha behov av skyddat boende.

5.2.3 De olika bostadsinsatserna i Sundbybergs stad som kan beviljas inom ramen för, den ej uttryckligen lagstadgade, rätten till bostad enligt 4 kap 1 § SoL

I det följande kommer Sundbybergs stads olika bostadsinsatser som kan beviljas inom ramen för *den ej uttryckligen lagstadgade rätten* till bostad att presenteras. När det gäller alla typer av biståndsansökningar enligt 4 kap 1 § SoL kan socialtjänsten aldrig avslå en ansökan med hänvisning till att det ansökta biståndet ej finns i kommunen. Om den enskilde skulle ansöka om en biståndsinsats som inte finns i kommunen och dessutom uppfyller förutsättningarna i 4 kap 1 § SoL, har socialtjänsten en skyldighet att finna lösningar för att kunna verkställa bifallsbeslutet. Till denna skyldighet föreligger samtidigt en rätt för socialtjänsten att sammanväga olika omständigheter såsom den önskade insatsens lämplighet som sådan, kostnaden för den önskade insatsen i jämförelse med andra insatser samt den enskildes önskemål. Det finns inte en obegränsad frihet för den enskilde att välja sociala tjänster oberoende av kostnad.

Bistånd till tillfälligt boende

Tillfälligt boende är en biståndsbedömd insats enligt 4 kap 1 § SoL. Insatsen är kortvarig och inkluderar andra insatser och stöd (bo-skola och, i förekommande fall, personligt stöd i att söka bostäder och andra boendeformer). Tanken är följaktligen att man ska arbeta aktivt med att långsiktigt lösa sin boendesituation under tiden som man får biståndet tillfälligt boende verkställt. Syftet är att den enskilde ska ges förutsättningar att själv lösa sin boendesituation och därmed uppnå självständighet. Tillfälligt boende kan bland annat beviljas i form av hotellhem, vandrarhem och härbärke.

Social- och arbetsmarknadsnämnden kräver att den enskilde vidtagit följande åtgärder och därmed att den enskilde då har visat att han eller hon har tagit ansvar för sin boendesituation.

- Den enskilde ska ha anmält sig som bostadssökande i flera bostadsköer (kommunal bostadskö, bostadsförmedling, samtliga privata hyresvärdar i Sundbyberg samt flera privata och kommunala hyresvärdar utanför Sundbyberg).
- Den enskilde ska ha varit aktiv på bostadsmarknaden en längre tid genom upprepade personliga kontakter med olika hyresvärdar, även inväntat svar och ha kunnat redogöra för vilka bostäder som har sökts (förstahands-, andrahands- och inneboendekontrakt).
- Den enskilde ska ha undersökt andra alternativ till att bli godkänd som hyresgäst, exempelvis genom möjligheterna till privat borgensman.
- Den enskilde ska ha skaffat en överblick kring sin ekonomiska situation och även ha börjat att betala av på eventuella skulder. Tillrättakommande med eventuella hyresskulder bör ha särskild prioritet. Den enskilde (som har skulder) ska kunna visa att han eller hon har varit i kontakt med stadens budget- och skuldrådgivare alternativt ansökt om skuldsanering till Kronofogden för att komma till rätta med sin skuldsituation.
- Den enskilde ska visa att denne har deltagit i stadens bo-skola.
- Den enskilde ska, vid särskilda livssituationer, särskilt ta ansvar för att planera och förbereda sin bostadssituation (exempelvis om den enskilde har barn, ska flytta till kommunen eller genomgår en separation).

Vid situationer som den enskilde inte har kunnat råda över och som har uppstått hastigt och utan förvarning finns en möjlighet för socialtjänsten att bevilja akut bistånd i form av tak över huvudet. Detta bistånd, som endast beviljas under en mycket begränsad tid, beskrivs närmare under rubriken 5.3.

Träningslägenhet

Träningslägenhet är en biståndsbedömd insats enligt 4 kap 1 § SoL. Träningslägenhet erbjuds den enskilde med ett andrahandskontrakt, där social- och arbetsmarknadsförvaltningen innehar ett förstahandskontrakt på lägenheten. Särskilda rutiner ska finnas för kontraktsskrivning, ansvarsfördelning och olika hyresrättsliga frågor. I en träningslägenhet behåller kommunen förstahandskontraktet långsiktigt. Det innebär

att den enskilde måste flytta från lägenheten när behovet inte längre kvarstår eller för att kunna få en lägenhet med eget förstahandskontrakt. Med anledning härav är det viktigt att den enskildes besittningsrätt avtalas bort.

Träningslägenhet kan endast beviljas till personer som på egen hand inte kan bli godkända som hyresgäster och som antingen har svårt att få eller behålla ett boende eller som uppvisar svårigheter när det gäller att själva klara ett boende. Den enskilde ska ha behov av och vara beredd att ta emot exempelvis boendestöd eller andra stödinsatser från socialtjänsten för att ha rätt till en träningslägenhet. Innan biståndet beviljas är det viktigt att utreda om den enskilde har förmåga att söka bostad på egen hand. Insatsen ska enbart beviljas till personer som på grund av sina funktionsnedsättningar (särskilt psykiatriska) eller missbruksproblematik är beroende av stöd för att klara ett eget boende. En förutsättning är även att den enskilde inte bedöms kunna söka bostad och få en bostad själv på grund av sin funktionsnedsättning eller sin missbruksproblematik men samtidigt bedöms kunna klara att bo i en egen lägenhet med stöd (exempelvis boendestöd). Boende i träningslägenhet kan vara en förberedelse inför boende i en annan mer permanent boendeform. Beslut om träningslägenhet tidsbegränsas och följs upp regelbundet.

5.3 Speciella omständigheter 4 kap 1 § SoL

Konstruktionen av biståndsrätten enligt 4 kap 1 § SoL medför att det kan finnas en rätt till bostad eller boende fastän det inte rör sig om en lagstadgad skyldighet eller en (som den beskrivs i detta dokument) *generell, och ej uttryckligen lagstadgad skyldighet*. Det som avses här är akuta situationer när den enskilde behöver en akut boendelösning och inte själv eller på annat sätt kan tillgodose detta behov.

5.3.1 Tak över huvudet (akuta situationer) – målgrupp och förutsättningar

Tak över huvudet är en biståndsbedömd insats enligt 4 kap 1 § SoL. Vid situationer som den enskilde inte har kunnat råda över och som uppstått hastigt och utan förvarning finns möjlighet att bevilja bistånd i form av tak över huvudet under en mycket begränsad tid. Den enskilde kan på så sätt ges skälig tid att på egen hand ordna sitt boende.

Personer, som inte har speciella svårigheter att på egen hand anskaffa bostad, kan under vissa förutsättningar beviljas skäligt rådrum i form av akutboende. Vid bifall kan det vara fullt acceptabelt att personen blir erbjuden alternativ till en fullvärdig bostad, till exempel vandrarhem eller härbärge. En bedömning ska självfallet göras kring de specifika omständigheterna i det enskilda fallet. Skäligt rådrum utgör en mycket begränsad tid. Hur lång tid det kan bli fråga om måste också avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Då biståndet bland annat syftar till att den enskilde ska få en möjlighet att lösa sin bostadssituation på egen hand ska i allmänhet en ansökan om bistånd till bostadsanskaffning avslås.

Om det under den skäliga rådrumstiden eller under utredningstiden visar sig att den enskilde kan ha speciella svårigheter att på egen hand anskaffa bostad och vidare att den enskilde tillhör en socialt utsatt grupp ska socialtjänsten utreda om bistånd till annat boende eller något annat bistånd ska beviljas.

5.4 Bostadsinsats som gäller utöver skyldighet, bistånd enligt 4 kap 2 § SoL

Bistånd enligt 4 kap 1 § SoL till olika boendeformer kan beviljas när det följer av lagstadgad skyldighet, när det följer av generell och ej uttryckligen lagstadgad rätt samt i speciella (akuta) situationer. Utöver dessa olika typer av fastställda skyldigheter har socialnämnden också en möjlighet att bevilja bistånd med stöd av 4 kap 2 § SoL. Av den aktuella bestämmelsen framgår att socialnämnden får ge bistånd utöver vad som följer av 4 kap 1 § SoL om det finns skäl för det. Det rör sig alltså om ett frivilligt åtagande från nämndens sida där det är den enskilda nämnden som fastställer vilka förutsättningar som ska gälla för biståndet enligt 4 kap 2 § SoL. Dock har nämnden att rätta sig efter vissa generella principer som exempelvis likställighetsprincipen i kommunallagen. I samtliga fall där nämnden har beslutat om att införa ett 4 kap 2 § SoL har den enskilde individen alltid rätt att ansöka om biståndet och istället få ansökan prövad enligt 4 kap 1 § SoL. Då bistånd enligt 4 kap 2 § som sagt gäller utöver skyldigheten (bland annat skyldigheten att biståndet ska tillförsäkra den enskilde en skälig levnadsnivå) torde i princip samtliga dylika ansökningar rendera i ett avslag vid en prövning enligt 4 kap 1 § SoL. Av delegerings- och verkställighetsordningen för social- och arbetsmarknadsnämnden i Sundbybergs stad framgår att biståndet försökslägenhet beviljas enligt 4 kap 2 § SoL. Biståndet har tidigare varit benämnt socialt kontrakt men har nu ändrats till försökslägenhet.

5.4.1 Försökslägenhet – målgrupper och förutsättningar

Under denna rubrik anges de förutsättningar som social- och arbetsmarknadsnämnden anser ska gälla för rätt till biståndet försökslägenhet enligt 4 kap 2 § SoL.

Försökslägenhet är en biståndsbedömd insats enligt 4 kap 2 § SoL, det vill säga en insats som beviljas utöver den lagstadgade skyldigheten. Denna boendeform förutsätter att social- och arbetsmarknadsförvaltningen i första hand hyr en lägenhet av en hyresvärd och därefter hyr ut lägenheten i andra hand till den enskilde. Förstahandshyreskontraktet kan därefter (efter att ca två år har förflutit), i vissa fall, överlätas till den enskilde. Syftet med biståndet är att den enskilde ska få och kunna behålla en bostad. För att kontraktet ska kunna överlätas på den enskilde krävs att personen har vårdat lägenheten, inte har varit störande gentemot grannar, är självförsörjande och skuldfri. Det är alltid hyresvärden som slutligen genom godkännande avgör om en överlåtelse av kontraktet är möjligt. Den enskildes eventuella besittningsrätt som andrahandshyresgäst gentemot nämnden ska alltid avtalas bort.

De målgrupper som kan komma ifråga för den här typen av boenden är vuxna personer som inte på egen hand kan bli godkända som hyresgäster. Anledningen ska bero på att de har allvarliga sociala problem, missbruksproblem eller psykiatriska problem (eller en kombination av problemen) som medför ett behov av stöd från socialtjänsten för att kunna få och behålla eget boende. Utöver dessa krav uppställs även följande förutsättningar för rätt till försökslägenhet.

- Den enskilde ska ha uttömt alla andra möjligheter till att själv ordna en bostad.

- Den enskilde ska vid ansökningstillfället ha varit folkbokförd i Sundbybergs stad i minst två (sammanhängande) år.
- Den enskilde saknar egna medel att tillgodose behoven.
- Den enskilde ska utifrån socialtjänstens utredning ha konstaterade omfattande och allvarliga sociala eller medicinska problem. Dessa problem ska vidare utgöra ett hinder mot att bli godkänd som hyresgäst.
- Den enskilde ska vara motiverad till att ta emot stöd från socialtjänsten för att på sikt kunna bli godkänd som hyresgäst på den ordinarie bostadsmarknaden.

Beslut om försökslägenhet tidsbegränsas och följs upp regelbundet.

6 Ansvar för bostäder till asylsökande och nyanlända

När det gäller ansvaret för boende till asylsökande personer och nyanlända personer finns det en rad olika författningar som reglerar det allmännas ansvar. En översiktlig genomgång av målgrupper och vilken myndighet som ansvarar i vilka situationer kommer att ges i detta kapitel. Med asylsökande avses, i detta dokument, en person som har kommit till Sverige och ansökt om (någon form av) uppehållstillstånd. Med nyanländ avses, i detta dokument, en person som har beviljats (någon form av) uppehållstillstånd. Medborgare inom EES-området kommer ej att beröras i denna framställning. Inte heller kommer socialtjänstens akuta ansvar att beröras.

6.1 Asylsökande vuxna

Asylsökande vuxna kan antingen välja att bo på Migrationsverkets anläggningsboende eller att ordna med bostad på egen hand (EBO – eget boende). För det fall att en asylsökande vuxen har ordnat med ett eget boende (exempelvis hos släkting eller hos en vän) och därefter blir bostadslös är det inte socialtjänstens ansvar att åtgärda bostadssituationen. Personen ska istället hänvisas till Migrationsverket som då har skyldighet att erbjuda plats på anläggningsboende.

6.2 Asylsökande barn (under 18 år) som anländer med vårdnadshavare

Barnet följer med sina vårdnadshavare (eller eventuellt närstående som har trätt i vårdnadshavares ställe) och får samma rätt som asylsökande vuxna har boendes i EBO eller anläggningsboende. Socialtjänsten kan ha ansvar att ingripa till skydd för barn som far illa eller riskerar att fara illa men har i övrigt inget ansvar för barnets boendesituation. För det fall att familjen har ordnat med ett eget boende (exempelvis hos släkting eller hos en vän) och därefter blir bostadslös är det inte socialtjänstens ansvar att åtgärda bostadssituationen. Familjen ska istället hänvisas till Migrationsverket som då har skyldighet att erbjuda plats på anläggningsboende.

6.3 Asylsökande ensamkommande barn (under 18 år)

Asylsökande ensamkommande barn anvisas till en kommun. Socialtjänsten i den anvisade kommunen har fullt ansvar för barnets boendesituation.

6.4 Asylsökande föräldrar som anländer när asylsökande (ensamkommande) barn (under 18 år) redan har anlänt tidigare

Så fort som det kan konstateras att vårdnadshavare, i behörig ordning, tar över vårdnaden och omsorgen kring barnet upphör barnet att vara ensamkommande och den asylsökande familjen får välja mellan att ordna boende själva eller att erbjudas plats på Migrationsverkets anläggningsboende. Socialtjänsten avslutar sina insatser för det tidigare ensamkommande barnet. Socialtjänsten kan dock framgent ha ett ansvar att ingripa till skydd för barn som far illa eller riskerar att fara illa, men har i övrigt inget ansvar för barnets (eller föräldrarnas) boendesituation. För det fall att familjen har ordnat med ett eget boende (exempelvis hos släkting eller hos en vän) och därefter blir bostadslös är det inte socialtjänstens ansvar att åtgärda bostadssituationen. Familjen ska istället hänvisas till Migrationsverket som då har skyldighet att erbjuda plats på anläggningsboende.

6.5 Nyanlända vuxna

För personer som har bott på anläggningsboende och därefter fått uppehållstillstånd föreligger en rätt att av Migrationsverket bli anvisade till en kommun. Kommunen har då en skyldighet att ordna med bostad enligt bosättningslagen. Även om kommunen har ansvaret enligt bosättningslagen så är detta inget ansvar som åligger socialtjänsten enligt SoL. I Sundbybergs stad erbjuds nyanlända som har anvisats till kommunen ett andrahandskontrakt som varar i maximalt två år, efter att kontraktstiden har löpt ut är det den nyanländes eget ansvar att ordna med bostad.

För personer som har ordnat med EBO innan de fick uppehållstillstånd eller efter det att de fick uppehållstillstånd och därefter blir bostadslösa efter att de har fått uppehållstillstånd är ansvaret att ordna med en ny bostad självfallet först och främst den enskilde individens. Om den nyanlände inte själv eller på annat sätt kan ordna med boende kan det bli socialtjänstens ansvar att utreda och besluta, i enlighet med boendeansvaret enligt SoL (se kapitel 5), om den nyanlände har rätt till någon form av boendeinsats. En undantagsregel finns när det gäller personer med EBO som blir bostadslösa samma dag som de får uppehållstillstånd eller upp till en månad därefter. Dessa personer har då rätt att få en anvisning från Migrationsverket som då utser en kommun som blir skyldig att ordna boende enligt bosättningslagen.

6.6 Ensamkommande barn som får uppehållstillstånd

Ensamkommande barn som får uppehållstillstånd är även fortsättningsvis socialtjänstens ansvar. Stadens boendeansvar för barn som får uppehållstillstånd fortgår till och med värterminen de fyller 20 år eftersom de från och med höstterminen det året har möjlighet att söka studielån. För de ungdomar som inte studerar efter att de fyllt 18 år avslutas boendeplaceringen. Det är då den unge vuxnes eget ansvar att ordna med boende. Om emellertid den unge vuxne inte själv eller på annat sätt kan ordna med boende kan det bli

socialtjänstens ansvar att utreda och besluta, i enlighet med boendeansvaret enligt SoL (se kapitel 5), om den unge vuxne har rätt till någon form av boendeinsats.

6.7 Föräldrar som får uppehållstillstånd när barnet befinner sig i landet och har uppehållstillstånd

Ensamkommande barn vars föräldrar får uppehållstillstånd med hänvisning till anknytning till barnet bosätter sig ofta i den kommun som barnet är bosatt i. Så fort som det kan konstateras att vårdnadshavare, i behörig ordning, tar över vårdnaden och omsorgen kring barnet upphör barnet att vara ensamkommande.

Migrationsverket har uttalat att myndigheten inte, enligt bosättningslagen, anvisar några föräldrar till ensamkommande barn. Detta innebär att ansvaret att ordna med bostad för familjen läggs föräldrarna. Om föräldrarna inte själva eller på annat sätt kan ordna med boende kan det bli socialtjänstens ansvar att utreda och besluta, i enlighet med boendeansvaret enligt SoL (se kapitel 5), om familjen har rätt till någon form av boendeinsats.

När föräldrar får uppehållstillstånd (med hänvisning till anknytning) och barnet sedan tidigare har fått uppehållstillstånd och befinner sig i landet som ensamkommande finns en hel del viktiga faktorer som ska beaktas. Det ansvar som socialtjänsten har att sörja för ensamkommande barn upphör när barnet inte längre är att betrakta som ensamkommande. Barnet är inte längre att betrakta som ensamkommande när föräldrarna (eller andra närstående som har trätt i föräldrarnas ställe) har övertagit vårdnaden och eller tagit över den konkreta omsorgen av barnet. Inte sällan har ensamkommande barn placerats i olika typer av boendeformer som inte är belägna i Sundbybergs stad. I dylika situationer, om den återförenade familjen väljer att stanna kvar i den kommun där barnet har bott, ska familjens eventuella ansökan om bostad enligt SoL ställas till den kommunen och inte till Sundbyberg (som tidigare har beslutat om insats till barnet då denne var ensamkommande men numera har avslutat den insatsen). Socialstyrelsen har, i sin handbok om ensamkommande barn och unga, konstaterat att det inte är lämpligt att föräldrar bosätter sig i familjehem eller HVB (där barnet tidigare har bott eller bor) och därför är det vistelsekommunen som efter utredning bör ansvara för att föräldrarna får stöd och hjälp om de är i behov av det.

I undantagsfall där det ändå kan konstateras att Sundbyberg är ansvarig kommun ska ansökan ställas till Sundbyberg. I samband med en utredning om boende eller bostad ska en barnkonsekvensanalys genomföras. Exempelvis kan barnet ha sitt sociala nätverk och sin skolgång i den kommun där Sundbyberg placerade barnet; detta skulle kunna innebära att barnets bästa vore att få bo kvar i den aktuella kommunen och vidare att familjen (om den uppfyller förutsättningarna för rätt till boendeinsats enligt SoL) erhåller ett beslut om bostad eller boende från Sundbyberg med verkställighet i den kommun som barnet tidigare har varit placerad i.